

Vereniging voor natuur-
en milieueducatie

De Adder

I.V.N.-afdeling

Westerveld

Verschijnt tweemaal per jaar

Jaargang 18 nr. 1

Juni 2010

IVN-Westerveld

Bestuursleden

Rien Cardol	voorzitter
Marjan Bralten	secretaris
Ria Duiven	penningmeester
Meindert Drijfholt	
Jeannette Heun	

Secretariaatsadres:

IVN – afd. Westerveld
Marjan Bralten
06-12 335 145
bralten17@zonnet.nl
www.ivn-westerveld.nl

Werkgroepen

Braakballen
Eekhoorns
Excursies
Korte Cursus
Kraam en promotie
Snuffelclub
Weidevogels

In deze Adder:

Voorwoord	3
Bestuursmededelingen Seizoensafsluiting	4
De zomer van Woesteland	5
Groen of grijs?	6
Boomfeestdag 2010	7
Vlammen roosteren kevertjes op de hei Grote Heidebrand Dwingelderveld door barbecue	8
Garnalen zoeken onder de zoden	9
Wandelbeleefpad in Uffelte!	10
Verslaving	11
Zandraket jubileert Inventarisatie bloemrijke akkers	12-13
Over ganzen en mensen	14-15
De Oude Willem omgevormd	16-18
Zeer zeldzame bekerzwam ontdekt in het Drent Friese Wold	18
IVN Westerveld groene agenda	19

IVN-Westerveld

Voorwoord

Voor het eerst mag ik als nieuwe voorzitter van IVN Westerveld en redactielid van De Adder deze voorbeschouwing van nummer één, jaargang 18, optikken. Het maakt me wel nieuwsgierig naar de woorden in al die voorgaande jaargangen. Ik zal ze er niet allemaal op naslaan, maar het is mooi om te schrijven voor een blad dat al weer achttien jaar lang de natuur in deze prachtige zuidwest hoek van Drenthe als onderwerp heeft.

Op 17 maart kwamen circa twintig actieve leden naar de jaarvergadering. Het leverde behalve de bespreking van het verslag van veel activiteiten en enkele hamerslagen van de voorzitter over mutaties in het bestuur ook een geanimeerde discussie op over de toekomst van IVN in een vergrijzende samenleving. We geloven er in dat het IVN in Westerveld ook de komende achttien jaargangen nog toekomst heeft. We zullen de geïnteresseerde leden in september nog eens aan tafel noden om hierover verder te praten.

Als bestuur zijn we heel blij met de toezegging van Jan Nijman om na de zomer weer actief te worden in het bestuur van IVN-Westerveld. Jan was de afgelopen jaren voorzitter van district Drenthe. Bij zijn vertrek wordt het district opgeheven, maar we zijn er vast van overtuigd dat Jan niet ieder bestuur zo achter laat.

Minder blij zijn we met het vertrek van André van Es als voorzitter. André heeft de vereniging de afgelopen jaren met veel energie geleid en het is fijn dat hij als redactielid van De Adder en als actief lid van IVN beschikbaar blijft. We rekenen nog op veel wijsheid van hem als nieuwbakken student filosofie én hartstochtelijk natuurliefhebber.

Voor de komende maanden wijzen we graag op de activiteiten die in het verschiet liggen. We rekenen op een interessante en gezellige seizoensafsluiting, waarschijnlijk bij de Buitenschool in Wilhelmina-oord, maar let vooral op de uitnodiging. Deze zomer hebben we weer een zomercursus, over grassen dit keer. In september is de Groene Maand waarin IVN landelijk altijd een vooraanstaande rol speelt en daarna gaan we door met activiteiten in de Oktobermaand Kindermaand en is de najaarscursus al weer in beeld. Elders in deze Adder een overzicht van alle activiteiten.

Tot slot De Adder zelf. Dit nummer richt de caleidoscoop op een breed scala aan onderwerpen. We kijken terug op de opening van het nieuwe Boervaartje in het Ooster- en Westerzand, excursies in het Drents-Friese Wold en de Boomfeestdag in Lhee. We schrijven in het Jaar van de Biodiversiteit over ganzen, kiekendieven, bos, hei en ... garnalen. We hebben het over wel en niet gewenste brandjes. En

we kijken vooruit op de toekomst van IVN in Westerveld. Kortom een veelzijdig nummer. Bovendien presenteren we ook nog met plezier de eerste column van Axel Wiewel. Over verslaving nog wel. Velen zullen Axel kennen omdat hij als tekstschrijver en fotograaf zijn sporen al heeft verdiend in onze natuurlijke regio.

Veel leesplezier namens de redactie en alvast een hele mooie groene zomer toegewenst namens het bestuur.

Rien Cardol, voorzitter IVN-Westerveld

Bestuursmededelingen

Ledenvergadering

21 mensen waren present op de ledenvergadering van 17 maart in De Veldkei in Havelte. Marjan Bralten las het jaarverslag 2009 voor en de werkgroepen deden verslag van hun activiteiten: De Adder, Snuffelclub, de cursusgroep, de Blauwe Brigade en de twee gidsenpools in het Dwingelderveld en in Westerveld NW. De laatste groep is opgeheven als groep, maar de gidsen blijven wel actief in het Drents Friese Wold. In het Toeristisch Informatiepunt in Diever kunnen zij spullen opslaan en er is ook ruimte voor vergaderingen van IVN. Tot verrassing bleek ook de weidevogelgroep nog te bestaan.

Het verslag van de penningmeester Ria Duiven werd, met een positief advies van de kascontrolecommissie (met dank aan Jaap Stekelenburg), goedgekeurd. De nieuwe kascontrolecommissie bestaat uit Yvonne Bakker en Jan Arends.

Er vond ook een bestuurswisseling plaats. André van Es gaf de voorzittershamer over aan Rien Cardol. Jan Nijman, nu nog voorzitter van het districtsbestuur, komt na de zomer het bestuur versterken.

Vernieuwing en verjonging

Op de ledenvergadering van 17 maart is ook even gesproken over de werking van nieuwe en vooral jonge leden. Er is besloten een extra bijeenkomst voor geïnteresseerden te houden om hier met elkaar over te praten. Na de zomer volgt een uitnodiging. In deze Adder staat onder de kop 'Groen of grijs?' alvast een voorzet voor de discussie.

District Drenthe opgeheven?

Het ziet er naar uit dat het IVN-district Drenthe wordt opgeheven. Op 20 mei is hierover vergaderd. Er zijn geen kandidaten te vinden voor het districtsbestuur. Daarom is het voorstel de taken die nog resten te verdelen over de afdelingen. Eén afdeling voert het secretariaat en organiseert de jaarlijkse districtsdag. Marit Stokkentreeff van het IVN Consulentenschap in Assen zal als klankbord optreden.

50 jaar

In 2010 viert het IVN haar 50-jarig jubileum. Omdat dit jaar ook het jaar van de Biodiversiteit is, zal dat ongetwijfeld een belangrijk thema zijn bij veel activiteiten. Op 20 november is er een landelijk feest. Meer informatie in Mens & Natuur of op www.ivn.nl

Oktobermaand Kindermaand

IVN Westerveld doet weer mee aan Oktobermaand Kindermaand. We organiseren activiteiten voor kinderen op zaterdag 3 en 17 oktober. Marjan Bralten coördineert. Mensen die willen meehelpen of nog ideeën hebben voor de activiteiten: meld je bij Marjan, tel. 06-12355145.

Nieuwe directeur voor IVN Noord

Onlangs kreeg IVN regio Noord een nieuwe directeur. Wim-Jan Renkema uit Meppel volgt Rixt Smit op. Rixt was ruim zes jaar directeur van de professionele organisatie van IVN in het Noorden. Zij is overgestapt naar de BMC-groep als interim-manager.

Seizoensafsluiting

De seizoensafsluiting is bij het Buitencentrum, Koningin Wilhelminalaan 24 te Wilhelminaoord op vrijdagavond 2 juli. De kosten bedragen € 5,00 per persoon.

Het Buitencentrum is verbonden met de gemeente Den Haag. Wekelijks zijn er scholen vanuit de gemeente Den Haag met een programma waarin natuur, milieu en de oertijd een rol spelen.

Programma

We worden van 19.30 - 20.00 uur ontvangen met koffie en thee in het leslokaal "Het Mammoethuis".

Henk van Blitterswijk gaat iets vertellen over de natuur- en milieueducatie die door hun wordt gegeven.

Vervolgens gaan we het terrein bekijken en een activiteit doen.

Tenslotte praten we na met een drankje. Afsluiting ca. 22.30 uur.

Parkeren

Tijdens het weekend van 2 t/m 4 juli verblijven ook andere gasten op het Buitencentrum. Het is daarom het handigste om de Auto te parkeren aan de Oranjelaan en van daar door het bos of over het fietspad terug te lopen naar het Buitencentrum.

De zomer van WoesteLand

Zo'n twintig vermoeide gezichten staan voor een willekeurig station in Nederland. Bruin verbrand, grote tassen op de rug, bruine en groene vegen op een oude broek en met een grote glimlach op de mond... Ook deze zomer zullen treinreizigers verrast worden door dit soort taferelen op verschillende stations in Nederland.

WoesteLand is de jongerenorganisatie van het IVN en bestaat geheel uit vrijwilligers die het leuk vinden om kampen en werkweekendjes te organiseren. Bij alle activiteiten die WoesteLand organiseert staat de beleving van en de educatie rondom de natuur voorop. Daarom brengen we onze tijd

belang en de schoonheid van een gebied. Vaak steken of zagen we boompjes, maar ook baggeren we in sloten of hooien we drassige grasvelden. Wat voor werk het ook is, het is altijd erg leuk om te doen.

Jongeren van over heel Nederland melden zich ieder jaar weer aan voor de activiteiten van WoesteLand en die activiteiten vinden ieder jaar weer plaats op de mooiste locaties. De meeste activiteiten zijn in Nederland maar we steken ook wel eens de grens over. Waar ze ook vandaan komen en waar WoesteLand ook heen gaat, er is één overeenkomst te vinden: WoesteLanders zijn tussen de 12 en 30 jaar oud. Ook deze zomer verzamelt Woeste-

op kamp ook midden in de natuur door.

De educatie vindt tijdens de activiteit niet plaats tijdens een suffe voordracht of een prachtige powerpoint presentatie door een begeleider. In plaats daarvan wordt de educatie op allemaal subtiele manieren door het kamp gewoven: we leven een week met zo min mogelijk energie, we bouwen een zonnecel, of we werken de plaatselijke waterproblematiek uit in een schimmenspel. Lekker zelf bezig zijn is veel leuker, veel intenser, en zo wordt de educatie meteen tastbaar en toepasbaar in het dagelijkse leven.

Eén van de belangrijkste bezigheden is het doen van natuurbeheerswerk, dat doen we tijdens iedere activiteit. Overdag werken we middenin de natuur waarin we 's nachts slapen. Zo word je je pas echt bewust van het

Land zich weer om de natuur in te trekken. Er wordt gedanst op de beats van de natuur, oude ambachten worden weer in ere hersteld, in de Oostvaardersplassen worden de verlokkingen van de natuur bestudeerd en er worden vele grenzen overgestoken richting Dimzeni...

Nieuwsgierig geworden? Kijk op onze website (www.woesteland.nl) of ga gewoon een keertje mee! Bent u helaas te oud om nog mee te mogen, maak dan de jongeren in uw omgeving enthousiast. Heeft u tenslotte nog vragen over WoesteLand, stuur gerust een mailtje naar info@woesteland.nl.

Wie weet tot ziens!

Groetjes namens WoesteLand,

Inge Hogeling (inge@woesteland.nl)

Een activiteit uitgelicht:

De Bloemetjes en de Bijtjes

In de zomer is de natuur volop in bloei, het barst van het leven! De vogels fluiten en vlinders fladderen in het rond. Bloemen verspreiden de meest verlokkelijke geuren en overal komen jonge dieren tevoorschijn. Maar al dat leven komt er niet zomaar...

Slakken kiezen zelf of ze mannetje of vrouwtje willen zijn tijdens de voortplanting, vissen laten hun eieren en zaadjes gewoon los in het water, in de hoop dat het elkaar weer vindt. Planten roepen vaak de hulp in van insecten.

Maar het kan nog anders. Hoe zit het bijvoorbeeld met het seksleven van de aardbei? En in hoeverre proberen wij mensen ons te bemoeien met de natuurlijke gang van zaken, wanneer we aan de slag gaan met Kunstmatige Inseminatie en anticonceptie?

We zullen ons kamp opslaan in de Oostvaardersplassen. Terwijl de bloemetjes en bijtjes doen wat ze moeten doen, helpen wij Staatsbosbeheer met de werkzaamheden in het gebied...

Leven en nieuw leven. Voortplanting is fascinerend!

Leeftijd: 16 – 25 jaar

Locatie: Oostvaardersplassen

Groen of grijs?

Jongeren, natuur en mobiele telefoons .. Het stond boven de uitnodiging voor de IVN-conferentie, november vorig jaar, over het bereiken van jongeren. Eén van de workshops had als titel: Facebook of Hyves. Kunnen we nog wel jonge leden werven met activiteiten in de natuur of moeten we echt aan de nieuwe media?

Ook IVN Westerveld heeft veel grijze hoofden onder de groene leden. De vraag is of dat erg is. Zijn we suf, ingeslapen en haalt de toekomst ons in of is er eigenlijk weinig nieuws onder de altijd weer opkomende zon?

Denk mee

Het bestuur stelde zichzelf onlangs deze vraag. Op de laatste ledenvergadering bleken de meningen te verschillen. Is twintig tot dertig actieve leden op een totaal van circa 115 zo slecht? De snuffelclub trekt nog steeds kinderen. En moeten niet heel veel verenigingen het vooral hebben van oudere vrijwilligers?

Het bestuur is er niet helemaal gerust op en wil geïnteresseerde leden graag betrekken bij een gedachtewisseling. Na de zomer zullen we jullie vragen een avond met ons mee te denken. In de volgende paragrafen alvast enkele overpeinzingen.

Levenscyclus

Net als mensen hebben ook verenigingen een levenscyclus. Je begint met veel nieuwsgierigheid en enthousiasme. Dan volgt de stabilisatie waarin stilstand altijd op de loer ligt. En nog later zet de neergang in. Het klinkt somber, maar – cliché – in een mensenleven heeft iedere fase mooie kanten dus waarom niet bij een vereniging.

Anders dan bij mensen, valt er bij verenigingen niet zoveel te zeggen over de duur van de levensfasen. Is IVN Westerveld piepjong en hebben we nog een leven voor ons? Zijn we al ruimschoots volwassen en een beetje ingedut? Of beginnen de eerste kwaaltjes zich aan te dienen en moeten we ons voorbereiden op onze oude dag? Interessant om onszelf eens onder de loop te leggen.

Je bent jong ...

Bij mensen zit er tussen fase 1 en 2 in de cyclus nog een hobbeltje: de puberteit. Kinderen tot een jaar of twaalf kun je heel enthousiast maken over de natuur, daarna nemen de meesten een time out voor 'spannender' zaken. Jong geleerd, oud gedaan blijft echter opgeld doen en daarom is de Snuffelclub ook zo'n waardevolle activiteit.

Een relatief makkelijke ingang naar vooral jonge kinderen is via ouders of grootouders. We zouden misschien een activiteit kunnen bedenken voor (groot)ouders met kinderen.

En natuurlijk kunnen we meer ruchtbaarheid geven aan de activiteiten van Woeste Land, de jongerenorganisatie van IVN (zie ook het bericht elders in deze Adder!). Waarom zouden er in Westerveld geen jonge natuurfanaten zijn die

later waardevolle IVN-leden kunnen worden?

Nieuwe leden

Los van de jeugd, heeft het bestuur al enkele middelen bedacht om nieuwe leden te werven.

We hebben een nieuwe programmapolder gemaakt die we gaan verspreiden via bibliotheken en bij activiteiten. Misschien zijn er nog andere kanalen?

Samenwerking met de Natuurwerkgroep Diever en de Vogelwacht Uffelte om te profiteren van elkaars energie en ideeën en te voorkomen dat we elkaar beconcurreren.

Meer leden rekruteren in Meppel waar nu geen IVN-afdeling is.

Ook na activiteiten de publiciteit zoeken, bijv. met verslagen in schoolkranten.

Een nieuwe gidsencursus organiseren: trekt meestal nieuwe actievelingen.

Nieuwe media

Tsja, en dan die mobiele telefoons waarmee dit artikeltje begon. Ze staan voor alle nieuwe media. De website van het jonge en dwarse muziekfestival Into The Great Wide Open op Vlieland heeft op zijn site links naar zeven verschillende sociale media. Nieuws over de nationale parken in de Verenigde Staten kun je volgen via Facebook en Twitter en in Nederland is Staatsbosbeheer ook voorzichtig begonnen met Twitter. Wordt het geen tijd voor een fansite of een community rond onze twee nationale parken? Je trekt jongeren er niet meteen mee de natuur in, maar het zijn wel mooie middelen om kennis en betrokkenheid te ontwikkelen.

Denken jullie mee? Ideeën zijn welkom.

Boomfeestdag 2010

17 maart j.l. verzamelden zich 325 leerlingen van basisscholen uit de Gemeente Westerveld en hun begeleiders bij het nieuwe gemeentehuis in Diever. Het was droog en zonnig weer en de stemming was dan ook prima. Burgemeester Slagman gaf aan blij te zijn met de komst van het nieuwe bos en vroeg de kinderen om later als volwassene nog eens terug te komen. De kleine boompjes van nu zijn dan woudreuzen geworden.

Nadat de groepen zijn ingedeeld gaat het in optocht naar de twee plantplaatsen. 2500 bomen moeten worden geplant op twee plantplaatsen. Deze wa-

ren tot voor kort begroeid met (uitheems) naaldbos. Na het kappen zijn de stobben gefreesd en de plantgaten voorbereid. De te planten bomen bestaan uit inheems loofbos, waaronder – en dat is nieuw – ook een aantal winterlindes. Deze boom is bijna geheel uit de Nederlandse bossen verdwenen.

De kinderen en ook hun begeleiders hebben er zin in. Vol ongeduld wachten zij op het startsein. En dan is het zover. In groepjes van twee en drie gaan ze onder leiding van de boswachter van Natuurmonumenten en zijn

helpers aan de slag. Heerlijk dat enthousiasme. En terwijl de kinderen de jonge boompjes planten, vliegen hoog boven hun hoofden twee kraanvogels.

Terwijl de ene helft van de kinderen bomen plantte, had de andere helft een milieu educatief programma, verzorgd het IVN Westerveld. Tijdens de speurtocht kregen de kinderen informatie en opdrachten. Zo werd hen geleerd hoe je de hoogte van een boom kunt meten, hoe de ouderdom van een boomstam kan bepalen. Enkele andere onderwerpen waren sporen en wat leeft in/op dood hout. In het verslag op de website van de Oosterveldschool dat ik las werd veel aandacht door de kinderen besteed aan de onderdeel van de Boomfeestdag.

Na de pauze met koek en chocolade wisselden de groepen. Bomen planten, c.q. speurtocht hadden hun tol geëist. Het planten ging niet meer zo snel. Maar ze gingen door en aan het einde van de ochtend lagen er nog maar weinig boompjes om te worden geplant.

De kinderen kregen als herinnering aan deze dag een loupe. Het Drents-Friese woud was weer een mooi stuk gevarieerd loofbos in wording rijker en in de tuin van het gemeentehuis staan nu een aantal “gloednieuwe” winterlindes, geschonken door Natuurmonumenten en ook geplant op deze geslaagde boomfeestdag.

Jaap St.

Vlammen roosteren kevertjes op de hei

Heidebranden op Dwingelderveld

27 januari 2010. Sneeuw ligt op de uitgestrekte heidevelden, maar dat belet Natuurmonumenten niet om vandaag delen van het Dwingelderveld te branden. Twaalf jaar geleden werd het heidebranden als reguliere beheermaatregel voor het laatst op het Dwingelderveld uitgevoerd. Regelgeving ingegeven door discussies over CO2 uitstoot maakten een einde aan deze belangrijke beheermaatregel.

Hierin is gelukkig verandering gekomen. Proefondervindelijk is vast komen te staan dat het met de CO2 uitstoot niet veel hoger of lager is dan bij het maaien en of composteren van de oude heide. Oud beheer in een nieuwe jas. Vroeger verjongden de boeren, de hoofdgebruikers van die tijd, de heide al met branden. Het oude hout van de heidestruiken en de opkomst van kleine boompjes maakten de heide minder geschikt voor grazers. Grazers, waaronder heideschapen en heidekoeien, eten liever jonge heide en gras dan oud hout van de heide en boompjes. Bovendien kampt de heide nu met het heidehaantje. Een kevertje die de heide opvreet waardoor ze afsterft. Deze kever overwintert in de humuslaag om straks weer boven te komen en de heide weer af te vreten.

Branden is broodnodig om de heide te verjongen en een verwoestende klap uit te delen aan het heidehaantje.

Arm kevertje, en het is ook niet de eerste taak van een natuurbeheerder om insecten te bestrijden, maar het heidehaantje vormt een uitzondering. Een buitengewoon irritant beestje dat het afgelopen jaar niet was weg te branden van de Nederlandse heidevelden.

Vanaf vandaag misschien wel van het meest uitgestrekte heideveld van Nederland. Op een aantal strategische plekken in het 1700 hectare grote heidegebied van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer worden stukjes

heide gebrand.

In totaal niet meer dan zeven hectare, maar het gaat wel om strategische plekken waar de heidekevertjes zich gedeisd houden onder een dikke laag humus. "Juist daar willen we toeslaan", zegt boswachter Andre Donker van Natuurmonumenten. De kevers overwinteren daar. Zodra de

voorjaarszon ze kriebelt ontwaken de kevertjes-nooit-genoege en vreten ze nieuwe stukken heide kaal.

De natuurbeheerders willen voortaan elk jaar stukjes heideterreinen afbranden. Een aloude beheersmaatregel die sinds twaalf jaar niet meer is

toegepast. Regelgeving die voortkomt uit de vrees dat daardoor veel broeikasgas vrijkomt in de atmosfeer. Maar de regels veranderen weer.

Met de schadelijke CO2-uitstoot valt het wel mee» blijkt uit onderzoek. riet maaien en composteren van oude heide veroorzaken niet minder broeikasgassen.

Sneeuw ligt nog op de heide, maar Natuurmonumenten denkt dat heidebranden wel kan. "Het materiaal en de top laag zijn nu vriesdroog", verduidelijkt Donker. "Wachten we langer dan dooit en regent het weer."

Ook om andere reden is snelheid geboden. De natuur is in diepe rust. Aders zitten net als de kikkers diep in de grond. En de broedvogels verkeren nog in warmere sferen.

Vandaag is de brandweer paraat om het vuur onder controle te houden.

Grote heidebrand Dwingelderveld door barbecue

Het Dwingelderveld is zaterdag 24 april getroffen door brand. Geschat wordt dat ca. 15 hectare voornamelijk heide in vlammen zijn opgegaan.

De brand ontstond vlakbij het Stapelveen, ten zuidwesten van Dwingeloo tussen de vogelkijkhut bij de Davidsplassen en het Zwarte Schaaap.

Op verschillende plaatsen in de regio geldt de code Droog, dat betekent dat het verboden is open vuur te maken of te roken in de natuur. De natuur is flink droog geworden door een gebrek aan regen. Sommige mensen denken dat zo'n verbod niet voor hen geldt. Zij nemen de barbecue mee naar een rustig plekje en de natuur en dan

Met de worst nog op de BBQ gaat een deel van het Dwingelderveld in vlammen op. En de dader(s)? Spoorloos natuurlijk! Brandweer, vrijwilligers en een groot aantal boeren met tankwagens gaan samen het vuur te lijf en met succes. Zij kunnen echter niet voorkomen er veel schade door het vuur wordt aangericht in het getroffen gebied onder de in het gebied levende amfibieën, reptielen en bodembewoners. Of het aangetaste bos de brand overleeft is de vraag. Zeker is dat een aantal jaren voorbij zullen gaan voordat de natuur zich hier weer heeft hersteld.

Garnalen onder de zoden

Van alles wat er in de vroege zomermaanden rond zoemt en gonst, hoort één insect wel heel speciaal bij de maand mei: de meikever. Naar Nederlandse begrippen is het een forse kever, ook al is hij met zijn 3 cm maar half zo groot als bv. het vliegend hert. Hij is dan misschien niet de grootste, maar in ieder geval wel de alleronhandigste kever, zoals hij 's avonds met zijn logge lijf plompverloren uit de lucht komt vallen.

Wie zich niet laat afschrikken door dat luidsnorrende rondtollende schepsel,

Zo nu en dan wanneer ze een vrouwenluchtje ontdekken, onderbreken meikevers hun maal voor een korte paringsvlucht.

ziet een wat harige kever met grijsbruine dekschilden, waar in rust zijn vliesdunne vleugels onder weggeborgen kunnen worden. Als je goed kijkt, zie je ook een mooi kopje met grote zwarte kraal oogjes en het fraaist zijn wel zijn voelsprieten. Ze staan als een waaier op zijn hoofd en naar believe kan hij ze in en uit klappen. Antennen is eigenlijk een beter woord, want hij kan er meer mee dan alleen maar voelen. Zo kan hij er de windrichting mee bepalen bij het opstijgen, een boom opsporen met een voedzame hap bladeren en een meikevervrouwtje uit duizenden herkennen. Zij geeft namelijk heel vage geursignalen af en met zijn antennen kan het mannetje één molecule daarvan zelfs op kilometers afstand opvangen.

Volwassen meikevers, de naam zegt het al, vind je eigenlijk alleen in mei. Ze vliegen dan 's avonds uit en vreten in bosranden en boomsingels het blad van de bomen. In het Drents heten ze "iekmulder", maar ze zijn in werkelijkheid weinig kieskeurig en hebben behalve de eik ook berk, beuk, lijsterbes en andere bomen op hun menu.

Zo nu en dan wanneer ze een vrouwenluchtje ontdekken, onderbreken meikevers hun maal voor een korte paringsvlucht. Als die succesvol is gebleken, moet het vrouwtje een plekje voor haar nageslacht zoeken. Ze boort

De larven zijn tamelijk onsmakelijke dingen, groot en wit, wriemelend en wroetend, ze heten ook niet voor niks engerlingen.

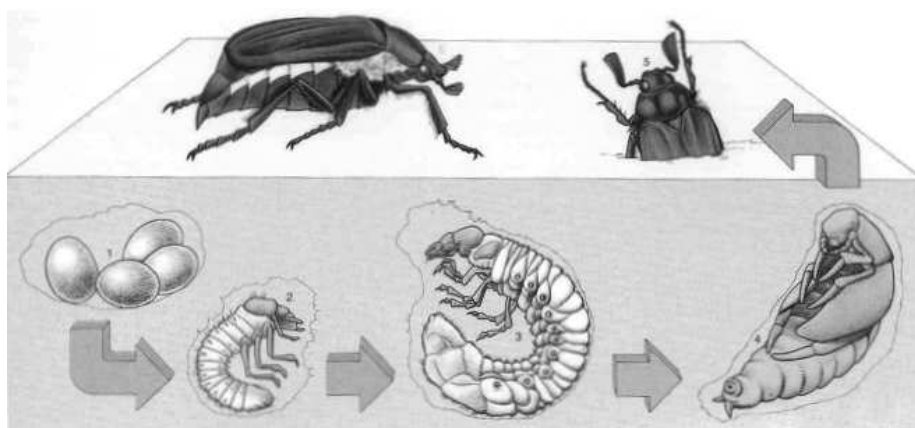
zich met haar spitse achterlijf de grond in, soms wel een halve meter diep. Ze legt er haar eieren in groepjes van 15 tot 30 stuks. En daar diep onder de zoden komen na enige tijd de larven uit. Het zijn tamelijk onsmakelijke dingen, groot en wit, wriemelend en wroetend, ze heten ook niet voor niks engerlingen. Wie de tuin omspit, kan ze tegenkomen als een beetje garnaalachtig schepsels, zoekend naar een uitweg terug naar het donker. Ze blijven wel 3 tot 4 jaar ondergronds en kauwen daar onbekommerd op de plantenwortels van alles wat er boven hun hoofd groeit. Waar ze bezig zijn, verschijnen kale plekken op het gazon, in sommige meikeverjaren worden hele voetbalvelden verwoest en onbespeelbaar.

Uiteindelijk na enige jaren verpoppen de larven zich en niet lang daarna in de herfst komen de jonge kevers uit. Na nog een laatste winter diep weggedoken kruipen deze in het voorjaar naar boven en wachten op een mooie zwoele lenteavond, wanneer de bomen lekker vers in het blad zitten. Dan vliegen ze uit en wanneer ze niet verdwalen in het lamplicht van onze huizen en tuinen, verdwijnen ze in bos en veld.

Vroeger, toen ze nog in grote aantallen voorkwamen, konden ze daar in korte tijd hele bomen kaalvreten. Want met hun grote lijf zijn ze behoorlijk vraatzuchtig en ze werden dan ook als schadelijk ongedierte bestreden. Daarom en omdat er tegenwoordig nog maar weinig rustige plekjes zijn, waar de larven een aantal jaren ongestoord kunnen onderduiken, zijn ze tamelijk zeldzaam geworden.

Diet Prinsen 2010

Wandelbeleefpad in Uffelte!

-Volg het Turfvaartje -

Opening

In Uffelte is op vrijdag 9 april 2010 is het nieuwe wandelbeleefpad 'Volg het Turfvaartje' op landgoed Ooster- en Westertzand in gebruik genomen.

Gedeputeerde Rein Munniksma heeft tussen de middag, samen met oud-Uffelte bewoner Hendrik van Belkum het wandelbeleefpad 'Volg het turfvaartje' officieel geopend. Langs het pad wordt de geschiedenis in beeld gebracht van de turfvaart in Uffelte, zoals die eind achttiende eeuw op gang kwam in het gebied waar nu het Brandeveen ligt.

Munniksma toonde zich ontzettend verrast door de wijze van vormgeving van het wandelbeleefpad. De gedeputeerde mocht samen met de Uffelter de schep hanteren om de laatste dam voor het water weg te nemen. Vanuit het Brandeveen kan nu weer water door het voormalige Boervaartje stromen.

Initiatief

Het wandelpad ligt vrijwel geheel op het landgoed Ooster- en Westertzand en is tot stand gekomen op aanzet van de eigenaresse, mevrouw Renée Pigeaud. Haar lovenswaardig initiatief werd precies vijf jaar geleden geboren. Zij kreeg daarbij ondersteuning van Landschapsbeheer Drenthe om subsidiebedragen van de Postcode Loterij en de provincie te verwerven. Het werk is in opdracht van de Provincie Drenthe onder leiding van Landschapsbeheer Drenthe uitgevoerd in

de periode najaar 2009 en begin 2010.

In dit project komen beleving van natuur, landschap en cultuurhistorie samen.

Renée Pigeaud heeft de zijtak naar het Brandeveen weer zichtbaar gemaakt in het landschap en laat zo het vaartje zelf het verhaal laten vertellen van de ondernemingsgeest van de Markegenoten van de Uffelter Boermarke. En ook van de zware arbeid van de turfstekers en de landarbeiders, die niet meer dan een schep en kruiwagen tot hun beschikking hadden. De aanleg van het wandelbeleefpad, door en langs het vaartje, stelt de beloper van dat pad in staat het Boervaartje weer als een element in het landschap te beleven en zich zo een idee te vormen hoe het vroeger gelopen heeft. Als hulp daarbij staan bij het pad panelen met historische informatie over het vaartje. Ook pogen de borden kinderen met specifiek op hen gerichte tekst bij de historie te betrekken.

Historie

Ten noorden van Uffelte, vanuit het Uffelterveen, liep van west naar oost het Uffelter Boervaartje. De vaart is in 1787 gegraven tussen het Uffelterveen en de Drentse Hoofdvaart, om met kleine schepen turf uit het veen te vervoeren naar de Drentse Hoofdvaart. Daar werd de turf overgeladen op grote schepen voor transport naar West-Nederland. Er werden ook verschillende zijtakken gegraven (wijken), waaronder een zijtak naar

het Brandeveen.

De Uffelter Boervaart en de zijtakken staan aangegeven op de zogenaamde Franse kaart uit 1811-1813. Waarschijnlijk is de zijtak naar het Brandeveen voor een deel ondergestoven, nadat hij ruim 150 jaar geleden uit gebruik is genomen. Het Oosterzand is na 1900 bijna geheel bebost. Het Brandeveen werd uiteindelijk een open veenplas.

Van Belkum vertelde over het graven van het Boervaartje vanaf de Drentse Hoofdvaart en over het succes van de eerste jaren. Achttien jaar lang pikten de Uffeltenaren een graantje mee van het turfsteken, daarna was het ook rap gebeurd.

Wat is er zoal gedaan.

Een overzicht van de belangrijkste maatregelen:

- Een deel van de zijtak van het Boervaartje is hersteld ten behoeve van de aanleg van het wandelbeleefpad op het landgoed. Op enkele plaatsen zijn informatiepanelen geplaatst om de geschiedenis van het vaartje in woord en beeld te verduidelijken voor de wande-

Verslaving

door Axel Wiewel.*

Het zijn van die onmogelijke vragen, vaak gesteld door presentatoren van die babbelprogramma's, in een van de vele loze momenten die ze kennen – de presentatoren en de programma's: u gaat een jaar naar een verlaten eiland. Wat zou u meenemen? De Bekende of bijna-Bekende Nederlander die zich heeft laten verleiden om in de stoel tegenover de presentator plaats te nemen, zie je zich drie slagen in de rondte worstelen om er een Interessant Antwoord uit te persen. Hij begint de muziek te noemen die hij beslist niet wil missen en de boeken waar hij toch echt niet zonder kan. Een enkeling zal zich uitputten om een Origineel Antwoord te geven: een tandenborstel.

Zo'n eiland intrigueert, in toenemende mate. Wij zijn immers in onze westerse wereld met have en goed, en met huid en haar verbonden aan de digitaliteit? Wat een uitdaging zou het zijn om daar een jaar van verstoken te zijn, zonder direct in labiliteit of depressie te vervallen! In de Amerikaanse staat Washington schijnt al een kliniek te zijn waar men kan afkicken van de verslaving aan nullen en enen.

Een zelfde soort Onmogelijke Vraag is mij ook al eens gesteld. In mijn directe omgeving van vrienden, familie en collega's is bekend dat ik een zwak heb voor bomen. Al jaren. Dat komt zo: in de jaren tachtig, tijdens een van mijn schaarse heldere momenten, realiseerde ik me dat ik een eik nog niet van een beuk wist te onderscheiden, en dat knelde. Vooral als broer van een broer die was opgegroeid in de gelederen van de Jeugdnatuurwacht. Om mij uit die beknelling te bevrijden, ging ik op pad, met in de ruimen van mijn fietstas diverse determineerwerken. Dat viel nog niet mee, aan de voet van zo'n Onbekende Boom. En maar bladeren in de Oecologische Flora, net zolang tot je een afbeelding tegenkomt die wel wat lijkt op het blad dat jij zojuist van de boom hebt getrokken. In mijn herinnering

heeft deze speurtocht ongeveer een jaar geduurd, inclusief het aanleggen van een herbarium en het maken van vele aantekeningen...

Het beantwoorden van de vraag welke boom ik het meest adoreer, is er alleen maar moeilijker op geworden. Maar goed – een poging. Hoog op de lijst van mijn favorieten staat de eenstijlige Meidoorn. Ben gek op de korzelige schors, de grillige vorm, en de witte of rode bloei. En op de volheid van de Paardekastanjes, de heerlijke bloei van de Linde, de fantastische vorm van de Haagbeuk, de altijd onrustige Ratelpopulier, de Grove den met die rossige schors, de vervaarlijke Robinia, de trouwe Es, de opportunistische Beuk, en zo verder, eindeloos verder – allemaal ultieme vertegenwoordigers van interessant vormgegeven leven. Kunstwerken, stuk voor stuk.

Een voorbeeld tot slot. Ga eens kijken, aan de Smeestraat in Ruinen. Daar staan contouren van bomen die zij nog steeds zijn: lindes, nog immer levend - de eretitel Levensboom was niet voor niets. De les? Laat bomen staan, koester ze, heb ze lief. Ik zal u er waarlijk dankbaar voor zijn.

** Axel Wiewel is tekstschrijver en freelance journalist te Ruinerwold.*

laar.

- Om de wateroverlast van het Brandeveen tegen te gaan zijn verschillende maatregelen genomen met als doel het water op een goed doordachte manier weg te voeren naar het restant van het vaartje.

- Bestaande monumentale eiken in het gebied zijn voor een deel vrijgesteld om te fungeren als bakens in het landschap. Men denkt dat deze bomen vroeger met hetzelfde doel geplant zijn. Tevens zijn er enkele nieuwe eiken geplant. Op sommige plekken zijn

struiken en jonge grove den verwijderd om het tracé van het vaartje duidelijker te laten zien in het landschap.

- In de Boswei is de zijtak van het Boervaartje uitgediept, zodat er eventueel water in kan blijven staan.

Waar te vinden

Het landgoed Ooster- en Westersand ligt in het natuurgebied Holtin-gerveld. De informatieschuur van het landgoed kunt u vinden aan de Rijksweg 48 in Uffelte. Het startpunt van het pad ligt achter camping 'De Blau-

we Haan" in Uffelte. Aan de Rijksweg langs de Smildervaart (N 371), even ten noorden van Uffelte, wordt deze camping aangegeven. Naast de camping is parkeermogelijkheid. Volg dan de zandweg verder langs de camping en sla aan het eind links af. Het wandelbeleefpad begint dan na ca 200 m. De wandeling duurt ongeveer een half uur.

Bronnen:

De websites van Landschapsbeheer Drenthe, de Meppeler Courant en Natuurmonumenten.

Zandraket jubileert

Motor voor onderzoek

De meeste mensen hebben er nog nooit van gehoord. Degene die hem wel kennen en tegenkomen in de tuin, schoffelen hem het liefst onder: de zandraket (*Arabidopsis*)

Toch is dit de plant waar wereldwijd wetenschappelijk onderzoek aan gedaan wordt, misschien nog zelfs wel meer dan aan rijst, tarwe of aardappels.

Een nuttig, nietig plantje dat aan de basis staat van vrijwel alle moderne kennis over plantenziekten, genetische modificatie en smaakverbetering van gewassen.

De plant

Een onooglijk plantje, niet veel meer dan een rozetje van bladeren, iets groter dan een 2-euromunt. Daarop een stengeltje met witte bloemen, misschien 15 cm hoog maar vaak ook

maar een paar centimeter. Groeit op veel plaatsen in de wereld, vooral op de armere gronden, open plekken en pas geploegde akkers en ook gewoon tussen de straatstenen.

Als de plant in vrucht staat, is zij geel of roodachtig en maakt zij een bijzonder ijle indruk. Er ligt dan vaak een rosse waas over open plekken waar veel zandraket staat. Het fijne zaad wordt door de wind verspreid.

Onderzoek

Al 50 jaar geleden begon in Wageningen onderzoek aan de zandraket, maar 25 jaar geleden kregen moleculair biologen, door impulsen vanuit Wageningen, in de hele wereld belangstelling voor dit plantje. De Wageningse geleerde Maarten Koornneef geldt als wereldautoriteit op dit gebied. Over de hele wereld gezien werken nu ruim twaalf duizend plantenonderzoekers aan de zandraket. In Wageningen zelf

enkele honderden.

Modelplant

Er is gezocht naar een kleine plant, die snel groeit en bloeit. Dan is er veel minder tijd en ruimte nodig voor onderzoek. En zo'n plantje is de zandraket. Bovendien bleek dat het genoom -- de totale erfelijke informatie van een cel -- bij *Arabidopsis* veel kleiner is dan bijvoorbeeld bij tarwe. Voor plan-

Inventarisatie bloemrijke akkers

Wie doet mee?

Sinds 2002 voeren Vereniging BoerenNatuur, Waterleiding Maatschappij Drenthe en de Nederlandse Bijenhouders Vereniging het project 'Bloemrijke Akkers' uit in Drenthe. De deelnemers - boeren en particulieren - kunnen tegen vergoeding een perceel(tje) inzaaien met een kleurrijk bloemenmengsel. Het landschap wordt er mooier door en het is goed voor nectaretende insecten, zoals bijen, hommels, vlinders en zweefvliegen.

Inmiddels doen negen van de twaalf Drentse gemeenten mee, waaronder Westerveld. Per gemeente is er geld voor 9,5 hectare bloemrijke akkers, die wel aan een plattelandsweg, fietspad of openbaar wandelpad moeten liggen. In Westerveld zijn er zeventien deelnemers op 9,32 ha.

Om gegevens te verzamelen over de resultaten, wil de organiserende werkgroep dit jaar de bloeiende akkers voor een deel inventariseren op aanwezigheid van insecten en andere wetenswaardigheden. Lukt het om insecten aan te trekken? Komen er ook andere dieren op af, zoals patrijzen, fazanten of konijnen? Hoe reageren vogels en welke soorten?

De werkgroep zoekt hiervoor vrijwilligers in de deelnemende gemeenten en heeft daarvoor ook IVN benaderd. De werkgroep van de vlinderstichting Drenthe heeft al medewerking toegezegd.

Het lijkt ons een leuk en zinnig project. Daarom is het

bestuur op zoek naar iemand die namens IVN Westerveld als contactpersoon en coördinator wil optreden. En naar mensen die willen meehelpen met inventariseren.

Wil je eerst meer informatie, dan kun je contact opnemen met de projectleider Johannes Hellema van Vereniging BoerenNatuur (jhellema@projectenltonoord.nl) of kijk eens op de website van BoerenNatuur.nl.

Wil je wel optreden als coördinator of meedoen aan het inventarisatiewerk, meld dat dan even via de mail bij onze secretaris.

tenwetenschappers is de zandraket, wat de muis is voor veel dieronderzoekers.

Toch is de *Arabidopsis* een normale plant, met alles erop en eraan: wortels, bladeren, bloemen en zaden. Alle processen die in andere planten optreden, vinden ook plaats in dit plantje: fotosynthese, wateropname, bestuiving, enz. Daarom is het nuttig om dit plantje te bestuderen. Wat ervan geleerd wordt is bruikbaar om beter te begrijpen hoe andere planten groeien.

Hele DNA bekend

Net als mensen, dieren en bacteriën, hebben ook planten DNA, als drager van de erfelijke informatie. Hierdoor is het veel makkelijker geworden om er achter te komen welke genen een rol spelen bij verschillende processen.

Het plantje is zo aantrekkelijk voor onderzoek omdat het slechts vijf chromosomen en 25 duizend genen heeft. Bij andere gewassen, zoals erwten en gerst, is het genoom al gauw dertig keer groter. Die andere gewassen bevatten ongeveer evenveel functionele genen, maar daarnaast veel meer niet-coderend DNA, ook wel junk-DNA genoemd. Het genoom van *Arabidopsis thaliana* is dus heel functioneel. Bijna alle basisprocessen in de zandraket hebben andere planten ook.

Verder is de zandraket een zelfbevruchter, wat een voordeel is bij de bestudering van de overerving van eigenschappen. Veranderde eigenschappen worden daardoor van generatie op generatie in "zuivere lijnen" doorgegeven. Tot slot is het handig dat gemakkelijk vreemd DNA ingebracht kan worden.

Kennis toepassen

De kennis opgedaan van *Arabidopsis* kan als voorbeeld dienen voor andere planten. Bijvoorbeeld planten die nuttig zijn als voedsel. Hierbij is kennis van de DNA-volgorde erg belangrijk. Via dit plantje zijn nieuwe plantenhormonen ontdekt, die onder meer groei en bloei regelen.

In verschillende planten wordt hetzelfde proces vaak gestuurd door dezelfde genen, of genen die er veel op lijken. Denk bijvoorbeeld aan de aanmaak van suiker in suikerbieten of aan het goed bestand zijn tegen droogte. Ook hoopt men via de zandraket voortgang

te boeken bij het onderzoek aan kanker bij de mens. Deze lijst is zonder moeite veel langer te maken.

Planten als schoonmakers

Een wel heel onverwachte toepassing is die van de zandraket als milieureiniger.

Sommige gebieden op aarde, zoals regio's met veel mijnbouw en militaire oefenterreinen, zijn sterk verontreinigd met zware metalen, zoals lood en cadmium. Deze gebieden zijn onbruikbaar voor landbouw. Bovendien is het water in deze gebieden ernstig vervuild. Niet veel planten willen hier groeien. Reinigen van de bodem is mogelijk, maar moeilijk en erg duur. Sommige planten, waaronder naaste verwanten van *Arabidopsis*, kunnen groeien op plaatsen met veel zware metalen en nemen deze metalen op uit de grond, zonder er zelf schade van te ondervinden. Er wordt over nagedacht dit soort planten te gebruiken als na-

tuurlijke opruimers van metalen. Je laat ze groeien op de verontreinigde plekken, en de planten halen de metalen voor je uit de grond waarna ze gemakkelijk zijn af te voeren.

Bronnen:

<http://www.allesoverdna.nl/plant/planten-milieu/de-zandraket-motor-voor-onderzoek.html>

Nederlandse ecologische flora

Heukels Flora

Over ganzen en mensen

Wie is de domste?

Volgens het woordenboek is een 'domme gans' een onnozel meisje. Maar zijn ganzen echt zo dom? Na Nederland jarenlang mondjesmaat te hebben bezocht vanwege de vele gevaren, hebben de ganzen ons land weer ontdekt na een wijziging in het beleid onder druk van de vogelbescherming. Het nieuwe beleid is zelfs zo succesvol, dat de provincie Friesland dit jaar aankondigde 10.000 grauwe ganzen te willen vangen en doden omdat er te veel zijn. Dom?

IVN Westerveld organiseerde dit voorjaar de cursus 'Ganzen en Zwanen'. Martin Wesselius, ganzendeskundige en –liefhebber bij de provincie Friesland, was docent en Bart Ebbing, de 'ganzenman' van onderzoeksinstituut Alterra, gaf een boeiende lezing over zijn ganzenonderzoek in Siberië. De eerste indruk: slimme beesten die ganzen!

Wankel evenwicht

Ganzen zijn trekvogels. Ze kunnen duizenden kilometers afleggen tussen warme zuidelijke streken en het hoge Noorden. Daar broeden de meesten rond de Oostzee, op Nova Zembla of nog verder in Siberië. Er zijn weinig mensen en het is er lang licht. Er is dus volop tijd om te foerageren in het arme maar gestaag doorgroeende gras; een gans heeft wel een kilo plantaardig voedsel per dag nodig. Door de openheid van het terrein of op het water hebben de ganzen goed zicht op hun vijanden en door de lage temperatuur zijn er weinig parasieten. De vogels nestelen het liefst dicht bij elkaar.

Ebbing vertelde tijdens de cursus hoe slim de vogels hun broedstrategie afstemmen op hun natuurlijke vijanden. Zowel de sneeuwuil als de poolvos zijn gevaarlijk, maar de poolvos mijdt liever de driftige sneeuwuil. De ganzen kiezen daarom hun nestplek op zo'n afstand van het sneeuwuilennest dat de vos zich wel drie keer bedenkt, terwijl de sneeuwuil het net een beetje verder van huis vindt. Het is een wankel

*Tegenwoordig overwinteren
meer dan een miljoen ganzen
in ons land*

evenwicht, zoals wel vaker in de natuur, maar een zekere boerenslimheid kan de gans toch niet worden onzegd.

Zomer- en winterganzen

Tegenwoordig overwinteren weer meer dan een miljoen ganzen in ons land vooral in Friesland, Flevoland, Noord-Holland en langs de rivieren. Het is de helft van de in Europa overwinterende populatie. Ze komen hier omdat de winters niet te koud zijn en er veel voedsel is. Het wintergras heeft een geschikte groeisnelheid en het vele open water biedt een redelijk veilige rustplaats. Als het water bevroest, trekken ze naar het nog open water van het rivierengebied of de Zeeuwse

delta.

Een deel van de (vooral grauwe) ganzen broedt ook in Nederland en blijft dus het hele jaar. Anderen zijn al rap weer terug, soms nog in de zomer. In het hoge noorden valt de winter vroeg in. In september zijn de meeste ganzen daar al weer vertrokken en in oktober en november arriveren grote aantallen overwinteraars in Nederland. Sommige ganzen trekken verder naar Engeland, Frankrijk of Spanje.

Soorten en maten

Met 700.000 overwinteraars, vooral in Friesland en langs de rivieren, is de kolgans met zijn karakteristieke witte kol onder de zwarte kop, grootverbruiker van ons malse gras. In Drenthe worden er bijna 14.000 geteld. Op twee staat, met bijna 400.000 overwinteraars, de brandgans. Het dier is wat kleiner dan de kolgans en heeft een lichtere kop.

De grauwe gans is aan een opmars bezig. De grote, grijsbruine vogel is te herkennen aan de forse oranje snavel en de roze poten. Hij is ook de voorvader van de boerengans of 'soepgans', die vroeger werd gefokt voor vlees, eieren en dons. Er zijn nu zo'n 200.000 overwinteraars in Nederland. De grauwe gans trekt niet zo ver naar het noorden en een groeiend aantal broedt nu dus ook in Nederland.

De rietgans is eveneens groot van stuk maar heeft oranje poten. De toendrarietgans is de noordelijkste broeder (noord Rusland en west Siberië), de taigarietgans blijft ook wel rond de Oostzee hangen. 160.000 tot 180.000

Grauwe gans

Kolgans

Brandgans

rietganzen brengen hier tegenwoordig de winter door.

Wat minder voorkomende soorten in Nederland zijn de rotgans met toch nog 75.000 overwintelaars en meer exotische soorten als Canadese gans en nijlgans.

Trouw en sociaal

Voor ze gaat broeden, plukt moeder-gans het dons van haar borst om de eieren aan haar blote huid te kunnen warmen. Ze blijft vrijwel permanent op het nest. Als de eieren zijn uitgekomen breekt er een gevaarlijke periode aan, de rui. Ganzen verliezen dan net als andere watervogels hun slagpen-nen en kunnen een maand lang niet vliegen. Het maakt ze erg kwetsbaar, ook voor mensen!

Ganzen zijn sociale beesten. Ze leven in grote groepen, met een duidelijke taakverdeling. Als je een groep ganzen in de wei ziet, zijn er altijd wel een aantal wachters die alert blijven tijdens het grazen. Mannetje en vrouwtje blijven zo mogelijk een leven lang – tot wel dertig jaar - bij elkaar en de jonkies gaan het eerste jaar na de geboorte mee met pa en ma op wintervakan-tie. Daarna worden ze geacht zelf de weg te weten.

Beleidsdilemma's

Vroeger mocht er vrijuit worden ge-jaagd op ganzen. Het is een van de redenen dat het aantal ganzen in de loop van de vorige eeuw fors terugliep. Na een lange strijd door de vogelbe-scherming werd de jacht in 2000 ver-boden, maar in 2002 werd het jaagver-bod al weer verlicht. Er werden toen wel grote gebieden aangewezen – to-taal 80.000 hectare - waar de dieren zonder verstoring kunnen overnachten en mogen foerageren. Boeren krijgen

hier vergoeding voor de schade. De ganzen vreten namelijk niet alleen het gras, maar maken het land er door hun stront ook niet aangenamer op voor de koeien en het hooi (gevaar van schimmels). In de omliggende gebie-den mogen ganzen worden verjaagd of onder bepaalde voorwaarden gescho-ten. De verwachting is dat het leerver-mogen van de ganzen zo groot is, dat ze leren waar ze wel en niet veilig zijn.

In de praktijk blijken de ganzen wel te leren, maar zijn ze helaas toch zo dom (of slim?) om het ook steeds weer el-ders te proberen. De ganzenopmars wordt daarom nog steeds door veel boeren met lede ogen aangezien. Het is één van de redenen dat de provincie Friesland dit voorjaar aankondigde

*Totaal 80.000 ha. werd
aangewezen waar de dieren
niet verstoord worden.*

dat ze 10.000 grauwe ganzen per jaar in de ruiperiode wil gaan vangen en doden. De schade aan de landbouw zou te groot zijn en de vergoedingen te duur. Voor de natuurorganisaties is het dilemma levensgroot: kiezen voor het belang van de dieren of meewer-ken om het draagvlak te behouden voor het huidige ganzenbeleid dat zo succesvol is gebleken en van Neder-land weer een echt ganzenland heeft gemaakt. Wat is wijsheid? Wie het weet, mag het zeggen.

Rien Cardol

Ganzen kijken?

Zoek je een goede plek om ganzen te zien, dan helpt Vogelbescher-ming Nederland met een lijstje van tien uitmuntende ganzenkijk-plekken in Nederland, waarvan twee in het Noorden. Vroeg in de ochtend is een geschikt tijdstip omdat de ganzen dan van hun overnachtingsplekken naar het foerageergebied vliegen. Er kun-nen dan duizenden vogels tegelijk in de lucht zijn.

Ezumakeeg aan de westkant van het Lauwersmeer is een goede plek. Met een beetje geluk en een verrekijker kun je daar nu ook nog de zeearend zien die dit jaar voor het eerst broedt in het Lau-wersmeer

Ook de zuidwesthoek van Fries-land biedt veel. Langs de kust van het IJsselmeer tussen Workum en Gaast zijn twee prima uitkijkplek-ken van het Fryske Gea.

En zoek je het minder ver, dan is er ook in de natte delen van het Dwingelderveld of in het Foch-teloerveen wel een gansje te spot-ten.

Kleine rietgans

Rotgans

Nijlgans

De Oude Willem omgevormd

De Oude Willem : van landbouw naar natuur.

Onder vrijwel gelijklopende koppen verschenen onlangs artikelen in dag- en weekbladen over de omvorming van landbouwgronden in natuurgebied in de Oude Willem. Dit proces is in volle gang, getuige het feit dat op 12 april 2010 de “Notitie Reikwijdte en detailniveau gebiedsontwikkeling Oude Willem” werd vrijgegeven. De plannenmakerij is in een volgende fase gekomen. Reden genoeg om wat meer van te willen weten van de Oude Willem. Onderstaand verhaal is grotendeels gedis-tilleerd uit genoemde notitie.

De Oude Willem op de kaart

Een blik op de kaart maakt direct duidelijk dat de Oude Willem een merkwaardige hap neemt uit het Nationale park Drents Friese Wold. Geen wonder dus dat al geruime tijd geleden is begonnen met het integreren van de Oude Willem in het NP DFW. Er zijn al flinke stappen gezet bij het terugwin-

nen van de oorspronkelijke situatie.

De Oude Willem vroeger

De naam Oude Willem is afkomstig van een oude schaapsherder die voor de ontginning met zijn kudde in dit gebied rondtrok. Tegenwoordig is de Oude Willem een landbouwenclave (ruim 500 ha) in het Nationaal park Drents Friese Wold. (6100 ha). Van die 500 ha is een deel weer ingericht als natuur. Maar het grootste deel is in nog gebruik als landbouwgrond.

In vroegere tijden was de Oude Willem onderdeel van de bovenloop en brongebied van het beekdalsysteem van de Vledder Aa. De aangrenzende gronden lagen zo'n gemiddeld 2 meter hoger. De veenontginningen begonnen hier al in de Middeleeuwen. Daarvoor lag in de Oude Willem een uitloper van het grote Smilder hoogveen en het Fochteloërveen. In het hoogveen binnen de Oude Willem liep een veenstroompje dat uitmondde in de Vledder Aa. Tot 1910 was De Oude Willem een soort 'oergebied' van uitgestrekte heidevel-

den en veen. In dat jaar is de Oude Willem aangekocht ten behoeve van een werkelozenproject en daarna in cultuur gebracht. Daarmee werd het de jongste grote ontginning binnen de gemeente Diever (nu Westerveld).

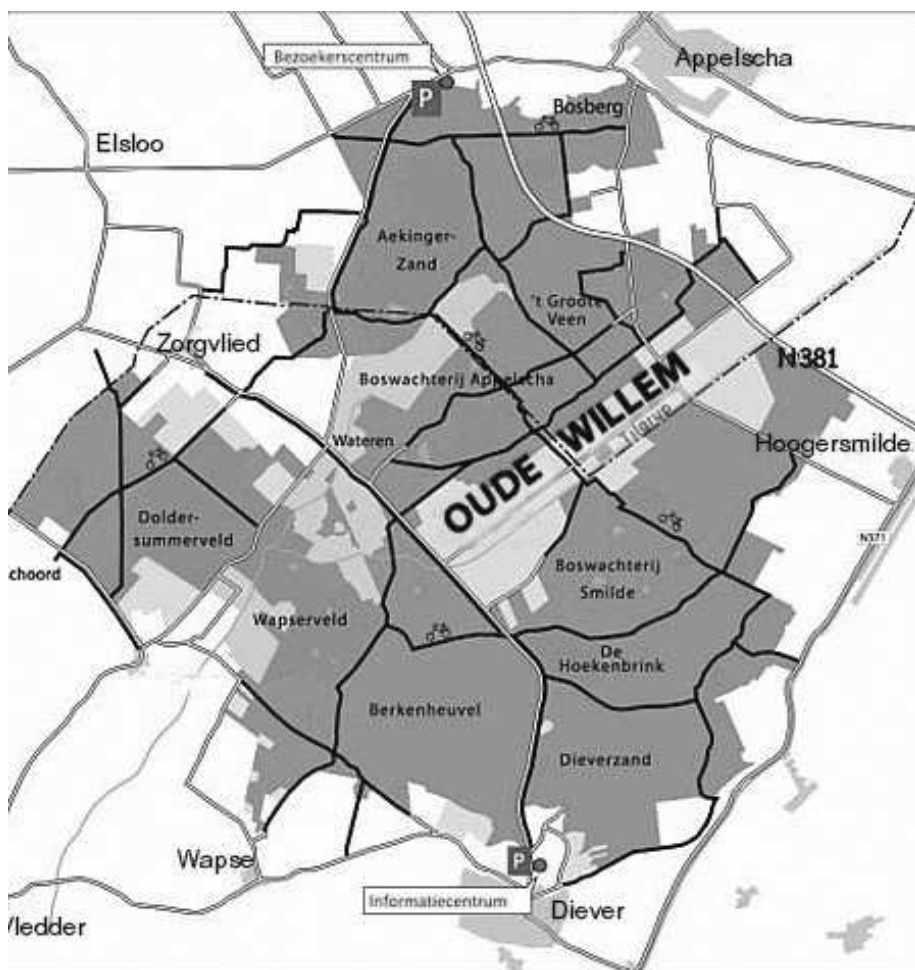
De Oude Willem in de toekomst

De Oude Willem kan niet los worden gezien van het Drents-Friese Wold. Een duurzaam herstel van de waterhuishouding van dit Nationale Park is niet mogelijk zonder een ingrijpende verbetering van het hydrologische systeem van de Oude Willem. Dat vraagt ingrijpende maatregelen om de verdroging van het gebied tegen te gaan. In de nieuwe plannen wordt dan ook de nadruk gelegd op ecologisch en hydrologisch herstel. De Oude Willem moet zich gaan ontpoppen als een open beekdalsysteem, dat op natuurlijke wijze voortkomt uit de omringende bossen, en waarin grote grazers als runderen, paarden en herten rondlopen. Bovendien wordt dan ook het laatste deel van het brongebied van de Vledder Aa verbeterd.

De Oude Willem nu

In de Oude Willem vind je nu productieve graslanden en akkers waarop onder andere aardappelen en lelies worden geteeld. In het plangebied lopen de Oude Willemse weg en de noordelijke en zuidelijke Bosweg. Aan deze wegen bevinden zich enkele boerderijen, 2 kampeerboerderijen en woningen. In het zuidwesten van het gebied bevindt zich een bungalow- en kampeerterein voor verblijfsrecreatie. Daarnaast zijn er in het gebied recreatieve voorzieningen aanwezig zoals wandel- en fietspaden en boerderijen waar gekampeerd kan worden.

Naast het beekdal liggen naaldbossen naaldbossen waarin wat overgebleven stukjes heide, hoogveentjes en vennen liggen. Deze zijn gedegenereerd; verdroogd en verzuurd. De bodem in de Oude Willem bestaat niet meer uit veen maar uit zandgronden, veengrond met organisch en humeus materiaal en plaatselijk veengrond met veenkoloniaal dek. Midden in de Oude Willem bevindt zich een laagte, ongeveer daar

waar de Oude Willemsweg loopt. Naar het zuidwesten toe wordt het dal breder en lager.

De Oude Willem en ontwatering

De manier waarop de Oude Willem nu wordt ontwaterd heeft een grote negatieve invloed op de verdroging in het Drents Friese Wold. In de Oude Willem zijn 2 gemalen geplaatst die het oppervlaktewaterpeil bepalen. Daarbij gaat het met name om het waterpeil in de Tilgrup. Het doel van deze gemalen is de drooglegging van de landbouwgronden, de gebouwen en de infrastructuur. Het waterbeheer van de Oude Willem is begin 2000 ingrijpend gewijzigd als gevolg van uitvoering van het beekherstelproject Vledder Aa. Er is toen een tijdelijke kunstmatige waterscheiding tot stand gebracht. Het water van het zuidwestelijke deel heeft al de gewenste schone kwaliteit omdat het afkomstig is uit de nieuwe natuurgronden van de Oude Willem en wordt afgevoerd naar de Vledder Aa. Daarentegen is het water van het noordoostelijke deel nog veel te voedselrijk, door uitspoeling van meststoffen vanuit de nog in gebruik zijnde landbouwgronden en wordt daarom afgevoerd naar de Drentse Hoofdvaart. In feite stroomt dit water nu dus de verkeerde kant op. De Oude Willemse weg ligt als een soort dijk in de lengterichting door het gebied en is voor het water een hindernis van formaat.

De Oude Willem in nieuwe plannen

Er wordt nu geprobeerd om een groot aantal plannen en richtlijnen die voor het DFW inclusief OW gelden onder te brengen in één groot plan. Dit masterplan moet dan proberen om allerlei wensen en voorschriften met elkaar te combineren. De wensen hebben betrekking op de manier waarop de mens van het gebied gebruik kan blijven maken; denk aan toegankelijkheid voor beleving en recreatie. Bij de richtlijnen en wetten komen Natura 2000 eisen om de hoek kijken. De natuurwaarden spelen hierbij de hoofdrol.

De Oude Willem natter

Verbeteren van de natuurwaarden van het gehele Drents Friese Wold, de hoofddoelstelling van het nieuwe beheerplan van het DFW, vraagt nadrukkelijk om vernatting van het gebied. Zeer nadelig zijn tot nu toe hierbij de ontwatering ten behoeve van de landbouw in de Oude Willem en de drinkwaterwinning in Terwisscha (tot 7 miljoen m³ per jaar). In het op te stellen masterplan is sprake van volledige omvorming van de landbouwgebieden tot natuurterrein en verplaatsing van de waterputten van het pompstation.

De Oude Willem en grenzen

De Oude Willem is al, op een stuk van

50 ha aan de Drentse kant na, volledig in de Ecologische Hoofd Structuur (EHS) begrenzing opgenomen. Nog niet duidelijk is of in het herziene Natura2000-plan de hele Oude Willem tevens ook N2000 gebied wordt. De beide betrokken gemeentes verschillen daarover nog van mening.

De gemeente Ooststellingwerf wil de huidige N2000 grenzen gedeeltelijk aanpassen om zo de ontwikkeling van Appelscha als recreatieoord te bevorderen. Door de hele Oude Willem binnen de grenzen van Natura 2000 te brengen kan in de omgeving van Appelscha een deel van het NP buiten de N2000 worden gebracht. In dit voorstel wordt dan extra in de EHS een gebied opgenomen dat ligt ten noorden en zuiden van het Aekingermeer (Canadameer) en tevens het stuk van de Oude Willem dat er nu nog niet onder valt. Bijkomend voordeel is de verwachting dat deze nieuwe gebieden beter geschikt zijn als leefgebied voor een aantal soorten waarvoor het Natura 2000-gebied destijds is aangewezen.

De gemeente Westerveld wil het Drentse deel van de Oude Willem buiten N2000 houden.

Initiatiefnemer en bevoegd gezag

Initiatiefnemer voor het project is de stuurgroep Oude Willem.

De volgende organisaties maken deel uit van de stuurgroep Oude Willem:

- Provincie Fryslân, provincie Drenthe, de gemeenten Westerveld en Ooststellingwerf,
- het waterschap Reest en Wieden en Wetterskip Fryslân, Staatsbosbeheer, recreatieschap
- Drenthe en het overlegorgaan Drents Friese Wold.

De provincie Fryslân treedt op als voorzitter van de stuurgroep.

Als **bevoegd gezag** voor de planMER treden Gedeputeerde Staten van Fryslân en Drenthe op, waarbij provincie Fryslân de coördinerende rol vervult.

De Oude Willem; hoe nu verder ??

Het Nationale Park Drents Friese Wold is het op één na grootste aaneengesloten bosgebied in Nederland en is een Natura 2000 gebied. Hier gaat het in grote lijnen om stuifzanden, heidevelden, jeneverbesstruweel, schrale graslanden, vennen, loofbossen en beken. De Oude Willem is hierin te zien als een ruggengraat en in belangrijke mate bepalend voor de natuurkwaliteit van het gehele park.

Op langere termijn zal Oude Willem worden omgevormd tot natuurgebied. Dat is wellicht op verschillende manieren te realiseren. De notitie geeft een aanzet tot het ontwikkelen van drie plannen, die elk in steeds verder gaande mate rekening houden met randvoorwaarden,

(neven)doelstellingen en wensen die in het gebied de Oude Willem spelen. In een later stadium, of al tijdens het maken van deze plannen, zal dan worden vastgesteld hoe het verder zal gaan met de Oude Willem.

Muggen overlast

Door de verhoging van de waterstanden kunnen meer (steek)muggen voorkomen.

Regelmatige doorstroming van (ondiepe) watergangen is noodzakelijk om explosieve groei van muggen te voorkomen. Seizoenschommelingen van het peil volstaan hiervoor al voor een groot deel. Dit voorkomt explosieve uitbreiding van steekmuggen en zorgt voor bereikbaarheid door natuurlijke vijanden (predatoren). Predatoren zijn belangrijk voor regulatie van de aantallen vedermuggen, steekmuggen en knutten. De zorg voor schoon, helder

plantenrijk water is daarom belangrijk (RIZA, 2004).

Overlast wordt voorts voorkomen door nieuwe natte natuur niet te dicht bij menselijke verblijf en bewoning te positioneren. Een afstand van honderd tot enkele honderden meters is meestal wel voldoende en begroeiing moet van dien aard zijn dat het niet als corridor kan gaan dienen. Open ruimte en bosbegroeiing zijn over het algemeen moeilijk passeerbaar voor deze 'overlastsoorten'.

Als te nemen maatregelen worden onder andere genoemd: dempen van alle greppels en sloten, opruimen van de 2 gemalen, geen bewoning meer in de straks te natte delen van de Oude Willem, drinkwaterwinning verplaatsen, geleidelijk omvormen van bos, inrichten van een begrazingseenheid tot ver in het bos. Bij de voormalige Uilenburg

is hier al een begin mee gemaakt door ca 200 ha te omrasteren ten behoeve van een kudde paarden.

De mooie "artists view", die al geruime tijd geleden op de burgerij zijn losgelaten, worden geleidelijk aan meer werkelijkheid en minder fantasie.

Zeer zeldzame bekerzwam ontdekt in het Drents Friese Wold

Dat in oninteressant ogende naaldbossen belangrijke vondsten gedaan kunnen worden, bleek onlangs door de vondst van de zeer zeldzame Zwarte bekerzwam. Voor het eerst in vele jaren werd ze gevonden in een bos van Staatsbosbeheer in Drenthe.

Begin deze maand heeft een Friese paddenstoelenliefhebber in het Nationale Park Drents Friese Wold twee locaties ontdekt waar de Zwarte bekerzwam (*Pseudopeziza nigrella*) uitbundig voorkomt. De groeiplaatsen liggen in twee vochtige Fijnsparbossen van zeventig jaar oud. Deze bossen zijn geheel bedekt met een rijke en gevarieerde mossenflora. Dit type bos met een dergelijk vochtig microklimaat is in ons land zeer zeldzaam.

Een groot aantal van onze Nederlandse paddenstoelen is gebonden aan, op het eerste gezicht, monotone naaldbossen. Achter deze zogenaamde kale naaldbossen kan echter een rijke mossenflora schuil gaan. Tussen de geval-

len naalden op de bodem van deze bossen, groeiend op halfvergaan hout, leeft de Zwarte bekerzwam. In Nederland is deze zwam een uiterst zeldzame soort die als Ernstig Bedreigd op de Rode Lijst staat. Na 1990 is de Zwarte bekerzwam slechts eenmaal genoteerd. Bij nadere controle bleek deze waarneming echter een vergissing te zijn, wat betekende dat deze soort al meer dan twintig jaar niet meer was waargenomen.

De biotoop waarin deze paddenstoel voorkomt wordt bedreigd, omdat de Fijnspar beschouwd wordt als een exoot. Men is deze liever kwijt dan rijk. In beide bospercelen stonden rond de groeiplaatsen van de Zwarte bekerzwam veel fijnsparren op de nominatie om gekapt te worden. Gelukkig lijkt de beheerder, Staatsbosbeheer, in te zien dat het hier gaat om een zeer waardevol terrein. Een terrein dat, als het maar enigszins mogelijk is, aangemerkt zou moeten worden als naaldbosreservaat!

Tekst: Menno Boomsluiters, Nederlandse Mycologische Vereniging

Foto: Robbert Vlagsma

Bericht uitgegeven door de Nederlandse Mycologische Vereniging op woensdag 14 april 2010

IVN Westerveld groene agenda

11 juni	laat	Excursie nachtvlinders	Dwingelderveld	IVN
25 juni	20.00 u.	Excursie Reeënwissel	Dwingelderveld	IVN
27 juni	09.00 u.	Struinen door de Kale Duinen	Parkeerplaats TIP/VVV Diever	NWG
juli		De data voor de zomercursus over grassen zijn bij het perse gaan van deze Adder nog niet bekend. Kijk op de website voor de laatste informatie.		
2 juli	19.30 u.	Seizoensafsluiting voor leden van IVN Westerveld	Haagse Buitenschool, Wilhelminaoord	IVN
17 juli	13.30 u.	Vlinderexcursie	Drents-Friese Wold	IVN
14 augustus	10.00 u.	Ruiterexcursie	Drents-Friese Wold	IVN
september		Groene maand: activiteiten nog niet bekend		
3 september	20.00 u.	Vleermuizenexcursie	Drents-Friese Wold	IVN
25 september	13.30 u.	Aardewandeling	Drents-Friese Wold	IVN
3 oktober	14.00 u.	Kinderactiviteit (4-12 jaar) in het kader van Oktobermaand Kindermaand		IVN
6 oktober	20.00 u.	Lezing door Rob Chrispijn over paddenstoelen in Drenthe	Dingspilhuus Diever	NWG
10 oktober	13.00 u.	Paddenstoelenexcursie o.l.v. Ernest Mols en Jan Nijman	TIP/VVV Diever	NWG
16 oktober	13.30 u.	Paddenstoelenexcursie	Drents-Friese Wold	IVN
24 oktober	14.00 u.	Kinderactiviteit (4-12 jaar) in het kader van Oktobermaand Kindermaand		IVN
30 oktober	18.30 u.	Nacht in het Dwingelderveld		IVN
6 november	13.30 u.	Kleurrijke fietstocht in het Drents-Friese Wold		IVN
18 december		Kerstwandeleing in het Drents-Friese Wold		IVN
29 december		Midwinterwandeling		IVN

Voor excursies in het Dwingelderveld aanmelden bij het bezoekerscentrum van Natuurmonumenten in Ruinen, tel. 0522-472951. Voor excursies in het Drents-Friese Wold aanmelden bij het bezoekerscentrum van Staatsbosbeheer in Terwisscha, tel. 0516-464040.

De activiteiten in de nationale parken worden meestal georganiseerd in samenwerking met het Nationaal park.

In deze agenda zijn alleen de activiteiten opgenomen waar IVN Westerveld bij betrokken is. Ook Natuurwerkgroep Diever, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Het Drents Landschap organiseren groene activiteiten.

Met de **Natuurwerkgroep Diever e. o.** hebben we afgesproken hun activiteiten hier ook te publiceren. (Diverse IVN-ers zijn ook lid van de Natuurwerkgroep. Niet leden zijn ook welkom, al vraagt de Natuurwerkgroep soms een kleine bijdrage).

De gegevens staan ook op internet:
<http://home.hetnet.nl/~nijlaan/NWGprogramma/agenda.htm>

HDL = Het Drents Landschap

SBB = Staatsbosbeheer

DFW = Nationaal Park Drents-Friese Wold

DV = Nationaal Park Dwingelderveld

WARD = Werkgroep Amfibieën en Reptielen Drenthe

NWG = Natuurwerkgroep Diever

Ook Vogelwacht Uffelte e.o. heeft een activiteiten programma. Informatie hierover is verkrijgbaar via het secretariaat: Parkkamp 26, 7971 AM Havelte, tel. (0521) 341640

Website: www.vogelwachtuffelte.nl

NATUURWERKGROEP

DIEVER EN OMSTREKEN

BOOMFEESTDAG 2010